

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי
ב' שבט תש"פ 1310 (שנה כה')

נושא השבוע: ט"ו בשבט

ההפטרה: "ותשר דבורה" (שופטים ה)

פרשת בשלח - שבת שירה

"לא ימוש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם" (יז, כב)

מסביר "בעל הטורים": מתוך שכתוב "לא ימוש" - לומדים אנו מכאן שעמוד האש היה משלים לעמוד הענן, שעמוד הענן הגן על עם ישראל ושמר עליהם ביום ועמוד האש האיר להם את הדרך בלילה. גם על יהושע נאמר "לא ימוש מתוך האוהל" (לג, יא) לומר כמו שהעננים ועמוד האש היו משלימים זה את זה כן עשה יהושע, היה משכים בבוקר עם עמוד האש ללמוד תורה ובערב הקדים ולמד עם עמוד הענן ולא מש מאוהלה של תורה ובשל כך זכה לילך לפני העם ולהנהיגו ולהכניסו לארץ ישראל. אין ספק כי לימוד התורה מביא את השפע והברכה ללומדיה ובפרט שבימים אלו חגג עם ישראל בהמוניו את סיום הש"ס העולמי ופתיחת מחזור חדש, זכינו לשפע של ברכת השם ולירידת גשמים מרובה שלא היתה כמותה זה עשרות שנים ולחקלאות מבורכת...

"ויהי באשמורת הבוקר וישקף ה' אל המזוזה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את

מזוזה מצרים" (יד, כד)

מובא בגמרא (פסחים יח.) קשין מזונותיו של אדם לפני הקב"ה כקריעת ים סוף. ולכאורה קשה, היפלא מה' דבר? הלא במאמר אחד יכול ה' לברוא את העולם כולו וכל שכן את מזונותיו של האדם? ומדוע דימו את קושי הפרנסה לקריעת ים סוף? מסביר הזוהר הקדוש: בזמן שעמדו ישראל לפני הים, בא השר הממונה על מצרים ותבע דין לפני הקב"ה, ואמר לפניו: "ריבונו של עולם, מדוע אתה רוצה לעשות דין במצרים ולקרוע הים לישראל? הרי כולם חוטאים לפניך וכל דרכיך בדין ואמת, אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה...". באותה שעה היה קשה לפניו יתברך לעבור על מידת הדין ולקרוע להם את הים, אלמלא הביט בזכותו של אברהם שהשכים לעשות מצוות קונו שנאמר: "וישכם אברהם בבוקר", היו כולם אובדים לפי שכל אותו הלילה היתה מידת הדין מתוחה עליהם, ועל זה נאמר: "וישקף באשמורת הבוקר", שבאותו הזמן שהשכים אברהם לעשות רצון קונו נקרע הים, ועל כך היה קשה לפניו כקריעת ים סוף. כן בעניין המזונות - הקב"ה כל מעשיו בדין ומשפט ובכל יום ויום הוא דן את העולם בדין, את הצדיקים ואת הרשעים וכשרואה את בני האדם כמה הם חוטאים לפניו קשה בעיניו לתת להם מזונות בכל זמן, אך הוא עושה עמהם לפני משורת הדין וזן ומפרנס אותם כפי החסד העליון השופע לכל באי העולם אפילו שקשה לפניו מחמת מעשי בני העולם כקריעת ים סוף.

"ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה'..." (טז, כה)

"משה אכלוהו היום" - ר"ת מאה, רמז שצריך האדם לאכול בשבת מיני מאכלים כדי להשלים ל-100 ברכות שחייב לברך בכל יום. וכבר אמרו חכמנו ז"ל (גמ' מנחות מג:; שו"ע סי' רצ ס"א) שצריך כל אדם להרבות בשבת באכילת פירות ומגדנות ולברך עליהם כדי להשלים ל-100 ברכות, שחסרים לו ברכות בשבת יותר מיום חול בגלל תפילות 18 הקצרות בשבת.

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * נא לא לעיין בזמן התפילה * סוף זמן ק"ש 36: 8-39: 8

כניסת שבת: 5:00 יציאת שבת: 5:52 יציאת שבת: 6:27

ולמה צריך לברך 100 ברכות בכל יום? מובא מדבר רבה (במדבר פרשה יח) כי בתקופת דוד המלך היו מתים 100 בחורים מישראל בכל יום ר"ל ולא ידעו על מה ולמה באה הרעה הזאת, ונאמר לדוד המלך ברוח הקודש שיש לברך 100 ברכות כדי שתעצר המגיפה ותהווה שמירה לעם ישראל מצרות ואסונות ולכן קבעו חז"ל זאת לכל הדורות.

ללמדנו את גודל חשיבות הברכות עד כמה חשוב לברך כראוי ולהרבות בברכות שהן מגינות ומצילות את האדם מפגעים ואסונות ר"ל.

מעשה שהיה מבצע "מאה ברכות"

האוטובוס נעצר בתחנה, התחלתי לרוץ במהירות כדי שלא אפסיד אותו, אבל לפתע נעצרתי, ליבי החל לדפוק, למרות הריצה נתקלו עיני במודעת אבל, זה הוא? ר' שמשון? בעל המכולת של 'מות ילדותי? קראתי את המודעה בדקדקנות, לא השגחתי באוטובוס שעזב את התחנה.

כן זה נכון לצערי, זהו ר' שמשון שהיה בעל המכולת בשכונה שלנו, הוא נפטר לפני 3 ימים, לא שמעתי על כך... פסעתי לאט כשמוחי תפוס במחשבות. דמותו של ר' שמשון עלתה לנגד עיני, אדם מבוגר, שכיפה שחורה ענקית כסתה את ראשו המקריח, מצח חרוש קמטים ועיניים מחייכות. הוא היה מעודד את כולם ותמיד ידע להגיד מילה טובה.

"יהודי פשוט", כך חשבו כולם מן הסתם, בעל מכולת שעבד לפרנסתו, נכון הוא קבע עיתים לתורה ומעולם לא ויתר על השיעור בדף היומי, גם כשכולם יתחנונו שישאיר את המכולת פתוחה בשעות הערב הקייצים הוא היה אומר באדיבות: "לא תודה, הגמרא מחכה לי".

אבל איש לא ידע משהו שרק אני יודע! חשבתי לעצמי, וחבל שלא אספר לבני משפחתי. מהרתי לביתו וישבתי מול הבנים האבלים, כחכחתי בגרוני: "יש לי סיפור מדהים לספר לכם, אני יכול לספר עליו הרבה דברים, אבל מה שאני זוכר במיוחד זה המבצע שהוא יזם למעני, יום אחד נכנסתי למכולת, באותה שעה היו מעט אנשים במכולת, ר' שמשון קרא לי שאגש אליו, הוא לחש לי כממתיק סוד: "יוסי, אתה יודע לשמור סוד?" בחן את פני, "כן בודאי", עניתי. "מצוין, אני רוצה לעשות לך מבצע, אבל בלי שתגלה אותו לאף אחד, דוד המלך תיקן לומר מאה ברכות, כי בכל יום מתו 100 בחורים מישראל, זה חשוב להקפיד על אמירת 100 ברכות.... נעשה הסכם בינינו, בכל יום כשתבוא אלי ותגיש לי רשימה של 100 ברכות שאמרת, אתן לך לבחור איזה ממתק שתרצה מהחנות!".

"מה שאני רוצה?" שאלתי לא מאמין, "אמרתי מה שתרצה, סיכמנו? לא מספרים לאף אחד". "בסדר גמור", הנהנתי בראשי ורצתי הביתה במהירות לברך את הברכה הראשונה. הקפדתי לברך, ובימים שהצלחתי להשלים 100 ברכות הגעתי למכולת בשמחה ובחרתי לעצמי ממתק. גם אחרי שגדלתי הנוהג הזה השתרש עמוק בליבי, והמשכתי להקפיד על 100 ברכות ביום רק בזכותו.

כשהגעתי אליו לקבל את הממתק הוא היה מחייך ואומר: "נו, ועכשיו בא ונשמע את הברכה ה-101 בקול רם!" אני לא חושב שהיה עוד בעל מכולת כמותו, סיימתי. "סיפור מדהים", אמר הבן הבכור בהתפעלות.

"מה שמדהים", הצטרף הבן השני לשיחה, "שאתה אולי האיש העשירי שמספר לנו היום את הסיפור הזה..." ישבתי המום על הכיסא, שלהבת נר הנשמה נעה קלות, כאילו משתתפת איתי בהתרגשות. לרגע היה שקט עד שאדם נוסף נכנס והתיישב. "אתם לא יודעים מי היה אבא שלכם", ישבנו בשקט ושוב האזנו לסיפור שאני סיפרתי, אבל הפעם מפיו של שמעון.

אמרתי את דברי הניחום ויצאתי החוצה, הייתי בטוח שעוד רבים יבואו ויספרו את סיפורם, הם,

מה שלא הבנתי, איך הצליח ר' שמשון להסתיר את המבצע מכל הילדים.

כמה ברכות הצליח ר' שמשון לצבור לזכותו כל ימי חייו? לא יכולתי לשער. מן הסתם הרבה מאוד, אני אמרתי מאות אלפי ברכות בזכותו, במשך שנים רבות. גם לאחר שהפסקתי לפקוד את חנותו ולקחת לעצמי ממתק, מיליוני הברכות שנוקפו לזכותו בוודאי מלוות אותו בשמים ועומדות לו למליצות יושר.

הלכות ט"ו בשבט

פינת ההלכה

א. יום ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות (ס"ע ס' תקענ"ג) והוא מהווה כיום "גבול" במעבר משנה לשנה לעניין חישוב שנת מעשר שני או עני בפירות העץ, וכן לחישוב גיל העץ לעניין חישוב שנות ערלה של העץ וכדו'.
ב. כל גידולי השדה [פירות, ירקות וכדו'] שגדלו בארץ ישראל חייבים בתרומות ומעשרות שהם: תרומה גדולה לכהן, מעשר ראשון ללוי, תרומת מעשר הלוי נותן לכהן, מעשר שני או מעשר עני. ג. מעשר שני חל בשנים א, ב, ד, ה לאחר השמיטה – השנה תש"פ היא שנה ה לשמיטה, מכל מקום לירקות חישוב שנה הוא מראש השנה ועד סוף השנה ולכן השנה לעניין מעשר שני התחילה בירקות מראש השנה תש"פ, ולפירות חישוב שנה מתחיל מ-ט"ו בשבט עד ט"ו בשבט של שנה הבאה ולכן חישוב השנה מתחיל מ-ט"ו בשבט תש"פ ועד ט"ו בשבט תשפ"א.
ד. מעשר עני חל בשנים ג, ה לאחר השמיטה – שנה הבאה תשפ"א תהא שנה ו לשמיטה, מכל מקום לירקות שנה היא מראש השנה תשפ"א ועד סוף השנה ולפירות חישוב השנה מתחיל מ-ט"ו בשבט תשפ"א עד ט"ו בשבט תשפ"ב.
ה. אין אומרים ב-ט"ו בשבט תחנון (ס"ע ס' קלא"ו) וכן במנחה ביום שלפניו [י"ד בשבט] אין אומרים (חזו"ע עמ' 7).

ו. אין לצום בט"ו בשבט אפילו צום "יארצייט" וכן חתן וכלה (ס"ע יח"ד ח"א ס' פג).
ז. יש נוהגים לעשות לימוד בליל ט"ו בשבט, ולומדים בו משניות או זוהר העוסקים בענין הפירות, [הנדפס בספר "פרי עץ הדר"] בהבנה ככל האפשר ובפרט יש ללמוד את ההלכות השייכות לדיני ט"ו בשבט כגון: ענייני ערלה, תרומות ומעשרות (ס"ע 7).
ח. נוהגים להרבות באכילת מיני פירות של אילנות בליל ט"ו בשבט, להראות בזה שהוא ראש השנה לאילנות ולברך עליהם את הברכות הראויות להם, ומנהג יפה הוא זה (ילקו"י ח"ה עמ' רמח ס"ד).
במיוחד מפירות שבעת המינים אשר נשתבחה בהם ארץ ישראל (שלי יער פ"ג ס"ג) שהם: חיטה, שעורה, זית, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים.

ט. סדר הקדימה בברכות הראוי: 1. "מזונות" 2. "הגפן" (יין), פרי העץ ופרי האדמה, יקדים איזה שירצה 3. "שהכל". ולגבי הסדר בפירות העץ עצמם: קודם פרי שצריך שהחיינו [אפילו שאינו משבעת המינים] אח"כ פרי משבעת המינים [וע"פ סדר קדימות: זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון], ולבסוף שאר הפירות (חזו"ע טו נקצט עמ' רעד-רעו, ילקו"י ס' ריא ס"ג).

י. כל דיני קדימה שכתבנו אינם אלא דווקא כששניהם לפניו ורוצה לאכול משניהם, אבל אם אין שניהם לפניו אין אומרים לו המתן עד שיביאו את החשוב קודם כדי שיברך עליו תחילה אלא מברך על מה שלפניו (שלי יער פ"ד ס"ד ב"ח מ"ט ס"ג).

יא. מברך פעם אחת "העץ" ופוסט את כל פירות העץ [שבבית]. ומברך פעם אחת "האדמה" ופוסט את כל פירות האדמה [שבבית] וכי"ב לענין מזונות, ומברך פעם אחת "שהכל" ופוסט את כל המאכלים והמשקים שברכתם שהכל [שבבית] (ילקו"י ח"ה עמ' רנב-רנג, הליכות עולם ח"ב עמ' פו-פז).

ומברך "שהחיינו" פעם אחת ופוסט את כל המאכלים שחייבים שהחיינו שלפניו. [ואלו שאינם לפניו אינם נפטרים מברכת שהחיינו שברך, ואם מביא אח"כ מינים אחרים שטעונים "שהחיינו", מברך שוב שהחיינו (ילקו"י ס' רכה ס"ג)] (הליכות עולם ח"ב עמ' כ-כג).

* אם ברך "על הגפן" על היין פטר את כל המשקאות מברכת "שהכל" (ס"ג).

יב. אין לברך "שהחיינו" על ריבת האתרוג [או מרוקח בסוכר וכי"ב] הואיל ואינו ניכר בין חדש לישן (ב"ח פ. ראה ס"י, קצות השולחן ס"ג/ג, ברכת ה' ח"ד פ"ג ס"מז, עיין אור שרה עמ' 92 פסקי תשובות רכה) ובפרט שכבר ברכו עליו בסוכות ב- 4 המינים (חזו"ע ברכות עמ' קלא-קלב).

יג. אין מברכים "שהחיינו" על פירות שבקופסאות השימורים וכן לא על פירות מיובשים כיון שאין בהם היכר בין ישן לחדש (הצרכה והלכותיה ס' ס' ח-ט, פסקי תשובות הג"ל).

יד. המברך על פרי חדש ברכת "שהחיינו", לכתחילה נכון יותר להקדים ולברך ברכת הפרי ואח"כ ברכת שהחיינו ויטעם מהפרי (ילקו"י ס' רכה ס"ז). ואם הקדים ברכת "שהחיינו" לברכת הפרי יצא

(חזו"ע עמ' תל"ט).

טו. את סדר ט"ו בשבט אפשר לעשות ללא קשר לארוחת ערב, מ"מ לא יעשה את הסדר בתוך חצי שעה קודם ארוחת ערב שאוכל בה לחם.

הטעם: אם אוכל שיעור כזית מהמאכלים של סדר ט"ו בשבט יכנס לספק אם לברך ברכה אחרונה [להלכה לא יברך] בגלל שנמצא סמוך לסעודה וברכת המזון תפטרנו, לכן כדי לא להיכנס לספקות לא יעשה סמוך לסעודה (הליכות עולם ח"ב עמ' רכח).

טז. אם עושים סדר ט"ו בשבט באמצע הסעודה [שאוכל בה לחם] אזי:

* המנהג שלא לברך על זית כבוש "בורא פרי העץ" בסעודה [שהרי הוא טפל ללחם] אלא יברך על פרי אחר ויפטרנו (ילקו"י ח"ה עמ' רנ"ג ס"ז) [כגון: על התמר שהוא הבא בסדר].

* לכתחילה אין ראוי לאכול עוגה בתוך הסעודה [שמא יצא ידי חובה בברכת המוציא] ואם אוכל בכל זאת לא יברך עליה [מזונות], ואם היא יבשה ונכססת ועם מילוי כגון: וופלה, הרוצה לברך עליו מזונות יש לו על מה לסמוך (ילקו"י ח"ג סי' קע"ז ס"ה, ק. ילקו"י ס"ח) ובפרט לעניין חיטה יוצאים ב"המוציא" כשאוכלים לחם.

* "על האדמה" – אפשר לברך רק על ירקות שאין דרך לאוכלם עם לחם [ירקות שאי אפשר לברך קישואים, עגבניה, מלפפון, ירק כבוש או מבושל, חמוצים] (ס).

יז. הנוהגים לשתות בירה [שעשויה משעורים] כדי לטעום מכל שבעת המינים, אין להקדימה לשאר המינים כיון שרובה מים וברכתה "שהכל" (ילקו"י סי' ר"א ס"ג).

יח. אם עושים את הסדר בלי קשר לסעודה הרי:

* האוכל דבר שיש עליו רטיבות מים [שלא בתוך הסעודה] ולא ניגב ויש רטיבות שהוא טופח על מנת להטפח (כפי שמצוי בפירות ט"ו בשבט ששופטים אותם ומביאים אותם רטובים לשולחן) צריך ליטול ידיו בלי ברכה לפני אכילתם (ש"ע סי' קנ"ה ס"ז).

יט. פירות שמצויים בהם תולעים צריך לפתחם ולבודקם לפני שמברך עליהם ברכת הנהנין ובפרט בפירות המיובשים, שהאוכל תולעת חייב בחמישה לאוין והרי הוא משקץ נפשו ומטמא ליבו מעבודת הש"ת (ילקו"י עמ' רנ-רנ"א).

כ. יש קבלה בידינו לבקש ולהתפלל ב-ט"ו בשבט שהש"ת יזמין לו בסוכות הבא אתרוג נאה ומהודר, לפי שביום זה ראש השנה לאילנות נעשית ראשית הצמיחה, ואין לך שעה טובה מזו לבקש על פרי עץ הדר (כ"י יששכר).

כא. אין נותנים מים ומזונות לפני היונים בשבת (ש"ע סי' שז"ד ס"א). מ"מ הנוהגים ליתן חיטים וכדו' לפני היונים והעופות "בשבת שירה" יש להם על מה לסמוך (ילקו"י ח"ד"ד סי' שז"ד ס"ח).

ועל הצד היותר טוב: יניח לפני שבת פירות בצלחת על אדן החלון או המרפסת הפתוחה כשהיא מכוסה, וביום השבת יוציא את כיסוי הצלחת או שינערו את המפה שאכלו עליה במרפסת או בחצר הבית בשבת [במקום שיש עירוב] (ילקו"י ס"ה) ואח"כ יבואו הציפורים ויאכלו.

לקראת טו בשבט ניתן להשיג את **לוח הברכות הצבעוני** ובו ברכה ראשונה ואחרונה של כל המאכלים לפי סדר הא"ב וכן ברכת שהחיינו וברכות הריח, וכן **סדר תרומות ומעשרות צבעוני** עם תמונות להמחשה לפנות לטל: 08-8644452

אי"ה יתקיים שיעור לציבור הרחב ביום רביעי י"ז שבט משעה 8:00-6:45 בערב עם הרב חיים רבי בנושא: אמונה ב"כ מאור הרשב"י רח"ל שלמה בן יוסף 18 [מול הדואר הישן] אזור ו

שיעור חדש לגברים באשדוד בימים א-ה מ-11:30 עד 1:00 בצהריים בנושא אוצרות חיים למתחילים לרבי חיים ויטל זי"ע"א עם הרב דוד לוגסי כולל כרם שלמה רח"ל חפץ חיים 12 אזור ג'

תפילה על אתרוג נאה (ועל שאר אילנות) לאומרה בט"ו בשבט [הבן איש חי]

"יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתברך כל אילני האתרוג להוציא פירותיהם בעיתם ויוציאו אתרוגים טובים, יפים ומהודרים ונקיים מכל מום. ולא יעלה בהם חזזית, ויהיו שלמים, ולא יהיה בהם שום חסרון, ואפילו עקיצת הקוץ, ויהיו מצויים לנו ולכל ישראל אחינו בכל מקום שהם, לקיים בה מצות נטילה עם הלולב בחג הסוכות, שיבוא עלינו לחיים טובים ולשלום, כאשר צויתנו בתורתך ע"י משה עבדך, "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות". ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתעזרנו ותסיענו לקיים מצוה זו של נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג כתיקנה בזמנה בחג הסוכות שיבוא עלינו לימים טובים ולשלום, בשמחה ובטוב לב, ותזמין לנו אתרוג יפה ומהודר ושלם וכשר כהלכתו. יהיו רצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתברך כל מיני האילנות, ויוציאו פירותיהם בריבוי שמנים וטובים ותברך את הגפנים שיוציאו ענבים הרבה, שמנים וטובים, כדי שיהיה היין היוצא מהם מצוי לרוב לכל עמך ישראל, לקיים בו מצות קידוש ומצות הבדלה בשבתות וימים טובים, ויתקיים בנו ובכל ישראל אחינו מקרא שכתוב, לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ייך כי כבר רצה האלוקים את מעשיך."